

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

З урахуванням нових реалій світового ладу сьогодні на перший план постають проблеми спільної протидії новітнім глобальним загрозам, які несуть людству терористичні акти, диверсії, торгівля людьми, зброєю, наркотиками, вчинення інших протиправних діянь.

Україна як цивілізована, суверенна та правова держава не повинна стояти осторонь таких проблем. Світова практика показує, що не можна боротися з окремими видами злочинності без належної координації і взаємодії на міжнародному рівні. Адже процес інтернаціоналізації злочинного світу набув сьогодні значних масштабів. Злочинці об'єднуються, не визнаючи національних кордонів.

Невипадково проблеми підвищення ефективності боротьби з транснаціональною злочинністю постали в центрі уваги міжнародного співтовариства. Заходи, що вжиті виключно на національному рівні без урахування міжнародної координації політики та співробітництва, будуть мати дуже обмежену ефективність. Боротьба з тяжкими злочинами вимагає застосування сучасних ефективних і рішучих методів міжнародного масштабу. У нас є накопичений чималий досвід з питань боротьби зі злочинністю. Верховною Радою України формується якісно нова законодавча база, яка відповідає вимогам часу та існуючим міжнародним стандартам. Важливим поступом в сфері кримінальної політики для України було прийняття Верховною Радою України 5 квітня 2001 року нового Кримінального кодексу, який на відміну від старої редакції КК, містить розділ під назвою «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку». До того ж в Україні створена достатня навчальна база підготовки кадрів для правоохоронних органів, на якій вже декілька років поспіль навчаються студенти з інших країн.

З іншого боку, співробітництво нашої держави з іншими країнами у сфері боротьби зі злочинністю суттєво розширює можливості здійснення правової реформи в Україні, використання міжнародних документів у національній законотворчій та правозастосовчій практиці.

За час незалежності України державою налагоджено дружні відносини з багатьма країнами світу в контексті боротьби зі злочинністю. З цією метою укладено велику кількість двосторонніх та багатосторонніх конвенцій, передусім договорів про правову допомогу з цивільних, сімейно-шлюбних та кримінальних справ. Договори про правову допомогу торкаються процесуальних питань кримінального переслідування, видачі осіб, які скоїли злочин, щодо притягнення їх до кримінальної відповідальності та виконання вироку, а також осіб, засуджених до позбавлення волі, для подальшого відбуття покарання до країни їх громадянства або постійного місця перебування, надання експертних і консультативних послуг, виконання доручень з міжнародного розшуку та затримання злочинців, здійснення супроводження наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів

в порядку проведення контрольованої поставки, забезпечення відшкодування збитків від скоєного злочину, надання необхідної інформації тощо.

На спільних засіданнях представників правоохоронних органів інших держав українська делегація постійно вносить конкретні пропозиції щодо тісної співпраці в сфері боротьби зі злочинністю, пошуку шляхів підвищення ефективності співробітництва.

Певну роль в координації дій держав щодо боротьби зі злочинністю відіграють Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол та Центральне агентство кримінальної поліції – Європол.

Найбільша потреба в тісній співпраці з іншими країнами в сфері боротьби зі злочинністю необхідна в наступних напрямках.

По–перше, велику стурбованість викликає існування усталених організованих злочинних груп і, як наслідок, зростання організованої злочинності, розширення і зміцнення їх міжрегіональних, міжнародних зв'язків, формування транснаціональних злочинних груп. Їх лідери, як показує практика, часто керують із–за кордону. Для прикладу, наявна оперативна інформація свідчить, що злочинні угруповання Російської Федерації підтримують стійкі взаємовідносини із мафіозними структурами 29 країн світу [1, с.35].

Організовані злочинні формування прибрали до своїх рук наркобізнес, торгівлю зброєю, жінками і дітьми, краденими автомобілями, контролюють нелегальну міграцію. Вони активно використовують у своїх цілях зовнішньоекономічні відносини суб'єктів господарювання для здійснення масштабних протиправних акцій, внаслідок чого держава зазнає величезних збитків. У цьому їм сприяє значне послаблення контрольних функцій держави у цій сфері, масштабність бартеризації зовнішньої торгівлі.

Серйозну загрозу несуть злочинні угруповання зарубіжного походження, зокрема так звані китайські тріади, які останнім часом активно проникають в Україну, а також злочинні групи, сформовані за етнічними ознаками, – чеченці, азербайджанці та інші.

Розглядаючи питання про активізацію боротьби з організованим криміналітетом, слід зазначити, що цей процес потребує ще серйозного організаційного, матеріально–технічного, фінансового, кадрового забезпечення, системності, чіткої скоординованості сил і засобів. Тобто йдеться про комплексний підхід у розв'язанні цієї складної проблеми. Важливою складовою у цьому контексті є необхідність формування чіткої системи здобування об'єктивної інформації про діяльність організованих злочинних груп, беручи до уваги, що боротьба з ними буде ефективною настільки, наскільки ефективною буде інформація.

По–друге, серйозною проблемою є тероризм, особливо після подій 11 вересня 2001 р. в США. Внутрішня перебудова держави і суспільства в Україні, зміни у принципах зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності, її більша відкритість можуть стати своєрідним каталізатором проникнення міжнародного тероризму в нашу країну.

Потенційну загрозу безпеці нашої держави створюють зарубіжні терористичні організації, спецслужби іноземних держав, які об'єктивно зацікавлені у дестабілізації обстановки. Так, за даними Служби безпеки України,

за останні два роки оперативна обстановка в Україні характеризується зростанням активності міжнародних терористичних організацій, насамперед з країн Близького Сходу («Хезболлах», «Абу-Ниджал», «Хамаз», «Брати-мусульмани»), які прагнуть використати нашу територію для переправлення бойовиків у країни Західної Європи та Росію, підготовки терористичних акцій проти посольств та представників іноземних держав [2, с.10]. Викликає стурбованість в рамках боротьби з тероризмом те, що на території нашої країни знаходиться дуже багато техногенно та екологічно небезпечних об'єктів.

З іншої сторони, відправлення Україною спеціалізованого батальйону радіаційного, хімічного та бактеріологічного захисту до Кувейту може бути розцінено Іракською державою не як виконання суто гуманної місії, а як сприяння в бойових діях військам антиіракської коаліції. Тому зараз варто Україні спільно з іншими державами розробити цільну доктрину щодо антитерористичної безпеки, яка містила б програму дій і була б здатна об'єднати державні структури і суспільство у боротьбі з тероризмом.

По-третє, до особливо значущих проблем міждержавного характеру можна віднести і боротьбу з контрабандою автотранспорту. На сьогодні контрабанда престижних іномарок впевнено виходить на пріоритетні позиції в загальному обсязі незаконних митних операцій, витісняючи традиційно лідируючі товари підакцизної групи. Матеріали кримінальних справ, наявна оперативна інформація свідчать, що в Україні діють стійкі міжнародні злочинні угруповання, які спеціалізуються на «автобізнесі» і діють на ґрунті відпрацьованих механізмів викрадення, переміщення та легалізації автомобілів. Існує чіткий розподіл між ланками угруповань.

Боротьба з такими різновидами злочинів ускладнюється тим, що злочин (крадіжка) скоюється за межами України, а для контрабандного ввезення та легалізації автомашин використовуються підставні особи та корумповані зв'язки.

До того ж, як свідчить практична діяльність правоохоронних органів, злочинці при проведенні протиправних акцій постійно «вдосконалюють» свою діяльність. Зокрема, викрадений в країнах Західної Європи автотранспорт спочатку переганяється на території сусідніх з Україною держав (Польща, Словаччина, Румунія, Болгарія), де продається членам місцевих злочинних груп, які в свою чергу, виходять на «перекупників» з-поміж жителів України. Роль останніх полягає в тому, що вони займаються пошуком «клієнтури» на викрадені престижні іномарки та доставкою автомашини в Україну з використанням корумпованих зв'язків у митних органах та ДАІ.

Тільки при контрабанді автомобілів з використанням фактично фіктивних судових рішень по цивільних справах за 1999 рік бюджет не отримав 15 млн доларів [3, с.38].

Невжиття рішучих заходів щодо боротьби з контрабандою автотранспорту з боку нашої країни підриває її авторитет як правової держави.

По-четверте, в кримінологічному та іншому відношенні турбує Україну і нелегальна міграція, яка сьогодні постала фактором, що несе реальну загрозу національній безпеці України. Вона сприяє зростанню загального

рівня злочинності, поширенню небезпечних захворювань, розширенню підпільного (неконтрольованого) ринку праці тощо.

Сьогодні в Україну йде потік іммігрантів як з далекого, так і з близького зарубіжжя. Більшість із них – це громадяни Індії, Пакистану, Бангладеш, Нігерії, В'єтнаму, Китаю, Шрі-Ланки, Сомалі, Ірану, Гани, Гвінеї-Бісау та деяких інших країн Азії. Останнім часом у зв'язку з воєнними діями в Іраку почастішали випадки затримання прикордонниками України громадян цієї країни. Різні джерела стверджують, що у нас на сьогодні незаконно проживають від двох до шести мільйонів іноземців. За повідомленням голови Держкомкордону – командувача Прикордонних військ України генерал-полковника Миколи Литвина нашими прикордонниками щодня затримуються на різних ділянках кордону 20–30, а то й більше незаконних мігрантів. З його слів, за одинадцять місяців 2002 р. таких осіб було затримано понад 5 тисяч [4]. Понад половину затримань припадає на українсько-російську та українсько-білоруську ділянки кордону.

В основному приїжджають молоді люди, які працювати у виробничій сфері не бажають, а «дістають» гроші злочинним шляхом або використовують Україну як найзручніший шлях проникнення на Захід.

Перебуваючи на нелегальному становищі, багато із них займаються протиправною діяльністю, у тому числі й скоєнням різного роду злочинів. Статистичні дані свідчать про збільшення останнім часом кількості вчинених іноземцями злочинів в Україні. Така ситуація пояснюється недостатнім урегулюванням питань, пов'язаних зі статусом іноземців та їх окремих категорій.

На сьогодні в нашій країні функціонує декілька відомств, які займаються проблемою нелегальної міграції, проте вкрай необхідний єдиний координаційний орган, до якого б надходила інформація від усіх відомств і який би був координатором такої роботи.

У зв'язку з різким загостренням проблеми нелегальної міграції і її впливом на криміногенну ситуацію, вважаю за необхідне в структурі МВС створити спеціальний підрозділ по боротьбі із нелегальною міграцією. До його функцій включити виявлення, перевірку та депортацію мігрантів.

Ще однією складною проблемою для України, яка набула значної гостроти і небезпідставно викликає серйозне занепокоєння органів державної влади і суспільства в цілому, є проблема наркоманії.

Проблема наркоманії виявляє свою значну присутність як негативний фактор у такій важливій сфері буття людей, як їхнє здоров'я. З іншого – постає однією з дуже істотних складових криміналізації суспільства. З кожним роком зростають темпи і масштаби незаконного обігу наркотиків, збільшується число їх споживачів. Торгівля наркотиками стала однією з прибуткових галузей кримінальної економіки.

Сьогодні як для країни, так і для її населення є небезпека втягнення України в наркобізнес. Практиками відмічається, що між представниками міжнародної наркомафії йде боротьба за ринок збуту наркотичних засобів безпосередньо в Україні, а її територія використовується наркоділками не

лише як транзитна для перевезення наркотиків відомими шляхами – «афганським» та «балканським» [5].

Одночасно спостерігається активізація діяльності міжнародних нарко-синдикатів по використанню морських суден та членів їх екіпажів, командирів та членів екіпажів літаків, працівників залізничних потягів та водіїв міжнародного автомобільного транспорту.

Окрім вищезазначених проблем турбують також Україну в сфері міжнародного співробітництва такі питання, як незаконна торгівля культурними та історичними цінностями, які є історичною спадщиною українського народу, торгівля жінками та дітьми з метою використання на примусових роботах, в секс-індустрії, а дітей – з метою незаконного усиновлення, «відмивання» незаконно отриманих грошей через різні міжнародні структури, підроблення грошей і документів, комп'ютерні злочини, піратське розповсюдження об'єктів інтелектуальної власності.

Отже, аналіз вищевикладеного свідчить про те, що для успішної боротьби з окремими видами злочинів повинні об'єднати зусилля декілька держав. Важливу роль в боротьбі зі злочинністю необхідно покласти на сучасну науку. Вона повинна стати основою створення власних високих технологій і вагомим чинником оновлення наукового потенціалу. З цією метою слід ужити всіх необхідних заходів для збереження кадрового потенціалу науково-технічної сфери, заохочення молоді до участі в науковій та науково-технологічній діяльності, зокрема шляхом поповнення наукових організацій фахівцями, підготовленими за державним замовленням. Треба запровадити спеціальні гранти для молодих учених, створити спеціалізовані ради для захисту кандидатських і докторських дисертацій з новітніх спеціальностей, ширше практикувати підготовку кадрів вищої кваліфікації в зарубіжних навчальних закладах.

Тільки в комплексі застосування певних дій можна досягнути бажаного результату. Невідкладність здійснення таких дій є життєвою потребою. Зволікання в такій справі може призвести до серйозної катастрофи, яка підриває основи національної безпеки.

Список літератури: 1. Босхолов С.С. Организованная преступность и коррупция в России // Актуальные проблемы теории и практики борьбы с организованной преступностью в России: Материалы научно-практической конференции (17–18 мая 1994 года). М., 1994. 2. Епур Г.В., Коваленко С.В. Терроризм: знать, чтобы предупредить // Сб. статей. Луганск, 2000. 3. Контрабанда: засоби попередження та протидії /Навчальний посібник за редакцією Я.Ю. Кондратьєва та Б.В. Романюка. К., 2001. 4. Спільними зусиллями проти незаконної міграції // Урядовий кур'єр. № 2. 4 січня 2003. 5. Шевченко В.П. Проведення у справах про порушення митних правил // Вісник Академії митної справи України. 1999. № 4.

Надійшла до редколегії 11.08.03